

La nova onada feminista que ve des del Sud: irrupció, memòria i esperança

Judith Muñoz Saavedra

activista, investigadora i docent xilena

El 29 de setembre del 2018 el moviment Ele Não (“Ell No”) envaïa els carrers de diferents ciutats de Brasil en rebuig a les idees misògines, homofòbiques i racistes de l'exmilitar i llavors candidat presidencial de la ultradreta Jair Messias Bolsonaro

Davant la passivitat, desorientació i immobilitisme de les elits polítiques tradicionals, eren les *Mulheres Unides Contra Bolsonaro* qui es posaven al capdavant de les manifestacions i lideraven la defensa dels drets humans i les conquestes socials. Aconsegueixen, així, remoure a la societat brasilera i enviar un missatge d'avertència al món sencer sobre el perillós avanç i enfortiment del neofeixisme.

La imatge de les dones apoderant-se dels carrers també s'havia fet visible mesos abans a Argentina i Xile. Entre juny i agost les xarxes socials es van inundar de mocadors verds en suport a les dones argentines que van sortir al carrer per exigir el seu dret a l'avortament legal, segur i gratuït. Les manifestacions de solidaritat, que es van succeir en diferents ciutats del món, i l'emotiu missatge de suport de les milicianes de les Unitats d'Autodefenses Femenines Kurdes (YPJ) posaven en relleu, una vegada més, l'enorme capacitat dels feminismes del Sud per trencar fronteres i construir aliances internacionalistes enfront del patriarcat.

La històrica vigília que va congrega a més d'un milió de persones en les portes del Congrés Argentí, mentre es debatia la llei d'interrupció voluntària de l'embaràs, va ser l'expressió culminant de la força d'un moviment que havia anat en augment amb el pas del temps. Les feministes argentines recorden que en 1986 prop de 1.000 dones van acudir a la primera Trobada Nacional de Dones; mentre que l'última, realitzada en Trelew- Patagònia, va congrega a més de 65.000. Sens dubte, el moviment feminista està en auge, però al darrere seu hi ha una genealogia de dones i dècades de lluites. Perquè a Argentina, és

impossible entendre el poder actual de l'activisme sense tornar a les grans mobilitzacions de l'any 2015, que darrere de la consigna “Ni Una Menys” exigien la fi de la violència de gènere i els feminicidis; o sense recordar a aquest grup de mares que en 1977, en plena dictadura militar, es van lligar un mocador blanc en el cap i van acudir a la *Plaza de Mayo* per reclamar l'aparició amb vida dels seus fills i filles desaparegudes.

Una mica abans de les mobilitzacions argentines, en el mes de maig, era la imatge d'un grup de dones xilenes ballant encaputxades i amb els pits al descobert la que feia la volta al món. Era l'expressió més cridanera d'una massiva manifestació de carrer contra la violència sexual i de desenes d'accions que mantenien paralitzats centres educatius i facultats de diverses universitats del país. Les protestes havien començat en el mes d'abril a la universitat Austral després d'una denúncia d'assetjament sexual, que se sumava a desenes de casos similars, en altres universitats, que romanien en total impunitat. I es van aguditzar, després de la violació i assassinat d'una nena de 2 anys i la violació múltiple d'una jove per part d'un grup de seguidors d'un popular equip de futbol, en un cas que es va conèixer com “la manada xilena”.

“Ens maten, ens violen i ningú fa res” cridaven les xilenes als carrers, al mateix temps que en les assemblees estudiaven i debatien sobre feminisme. D'aquesta manera, i en un fet sense precedents, el “maig feminista” xilè aconseguia trencar el cercle moral i el silenci còmplice de les elits conservadores aconseguint que l'educació no sexista i la violència sexual es convertissin en el principal tema de debat mediàtic, polític

i acadèmic durant setmanes. A més, forçaven a les autoritats universitàries a deixar d'encobrir la cultura de la violació obligant-les a comprometre's en la creació de protocols per sancionar i prevenir l'abús sexual. Una vegada més l'importantíssim moviment d'estudiants de Xile, l'únic actor social que havia aconseguit remoure les bases del model neoliberal xilè des de la tornada de la democràcia, feia trontollar els fonaments del país però, aquesta vegada, la transformació estava liderada per dones amb demandes clarament feministes i anticapitalistes, capaces d'interpel·lar al conjunt de la societat.

Tanmateix, l'efervescència de les lluites feministes no és l'única cosa que tenen en comú aquests 3 països. A més de la seva herència colonial Argentina, Brasil i Xile, l'ABC d'Amèrica Llatina, comparteixen estats desmantellats per les reformes neoliberals, enormes desigualtats en la distribució dels ingressos i una esquinçadora història de dictadures militars. Al que, últimament, se suma l'auge d'influents fonamentalismes religiosos i poderoses campanyes de desinformació i manipulació de la veritat al servei de l'extrema dreta.

El panorama és desolador perquè, igual que a Europa, als tres països existeix una creixent incapacitat de canalitzar la frustració de milions de persones enfront de les conseqüències del capitalisme extractivista, interpretar les seves demandes i construir alternatives capaces de disputar l'hegemonia dels sectors conservadors, cada vegada més autoritaris, intolerants i perillosos. En aquest complex context moltes mirades es dirigeixen cap al moviment feminista reconeixent en ell una força capaç de disputar el relat hegemònic, tensar el neoliberalisme, enfrontar el neofeixisme i canviar l'escenari polític d'Amèrica Llatina.

Efectivament, les experiències d'Argentina, Brasil i Xile permeten albirar la irrupció d'una nova i vigorosa onada feminista, nascuda en el sud i capaç de posar en evidència les estretes relacions entre capitalisme, patriarcat i feixisme. Elements constitutius de les dic-

tades cívico-militars que ja van haver d'enfrontar les feministes de finals del segle passat. Perquè aquesta nova onada feminista és, també, continuïtat d'una història de resistència, desobediència i lluites compartides. I és fruit del rigorós i ardu treball dut a terme per activistes i organitzacions feministes, en temps on ser feminista era un estigma i no estava en absolut de moda. Potser per això, **les joves que avui surten al carrer criden que són filles i nètes d'aquelles bruixes que no van poder cremar i reconeixen, amb el gest polític i simbòlic de portar un mocador, la memòria històrica feminista.**

Les últimes mobilitzacions han demostrat una gran capacitat per aglutinar, mobilitzar i polititzar a dones i homes. S'ha trencat el silenci enfront de les agressions sexuals gràcies a un model d'acció col·lectiva reeixit, basat en aliances transversals i inclusives entre dones de diferents edats, procedències, orígens i classes socials. La força aconseguida és esperançadora, però un dels grans riscos que enfronta el moviment és que aquest triomf *mainstream* del feminisme i el seu èxit en xarxes socials, acabi per simplificar el missatge i despolititzar les demandes, transformant-les en objectes de consum o consignes buides allunyades de l'arrel radical i crítica que les va originar, fins a convertir-les en una tecnocràcia de gènere a la manera del feminisme liberal.

A favor seu, el feminisme llatinoamericà té com a segell la seva connexió amb els problemes i necessitats reals de les dones i la seva llunyania amb les retòriques postmodernes i essencialistes que abunden en el feminisme acrocèntric. També es nodreix de les experiències d'opressió, racisme i invisibilització que sofreixen, diàriament, els milers de dones que han hagut de migrar a països del nord. Per això, en línia amb el manifest: "Un feminisme pel 99%" que van signar activistes i intel·lectuals com Angela Davis, Zillah Eisenstein o Nancy Fraser per a la Vaga del 8 de Març als Estats Units, les xilenes Lluna Follegati i Daniela López plantegen que un feminisme que es pretengui constituir en moviment social i alternativa al feminisme liberal ha de ser fonamentalment de classe, popular, antiracista, inclusiu i divers.

Això suposa assumir enormes reptes. D'una banda, és necessari ampliar el marc de debat a totes les violències masclistes (física, psíquica, sexual, econòmica, estructural, social, cultural i/o simbòlica) i incorporar altres problemàtiques que defineix l'economia feminista com la crisi de les cures, l'explotació, la precarietat, la subordinació, la divisió sexual del treball o el saqueig de la naturalesa. I, d'altra banda, cal contextualitzar temes com la violència sexual i l'avortament, en el marc de les dinàmiques capitalistes i colonials que creen les condicions per l'existència de les opressions de gènere, raça, classe i orientació sexual. En aquesta línia debatrem, per exemple, sobre les relacions entre avortament, racisme i classe social a l'espai públic pot contribuir a la ruptura dels paradigmes culturals i econòmics en els quals se sustenta la desigualtat. Tot això sense perdre la pluralitat del moviment, evitant la seva fragmentació i sense renunciar a les particularitats de cada context.

L'escenari actual és perillós, **les narratives d'odi antifeministes que propaga la ultradreta pel món exigeixen a crits construir xarxes internacionalistes**, enfrontar les disputes que atomitzen el feminisme, expandir l'ètica de la sororitat i practicar la cura. El que em fa recordar a Alain Touraine, que fa un parell d'anys en una trobada organitzada per xilens/es a Barcelona, ens deia referint-se al feminisme: "només els moviments socials radicalment ètics i democràtics tindran transcendència". Aleshores, en temps foscos toca mirar, escoltar, acompanyar, aprendre dels feminismes del Sud i no perdre l'esperança. 🧡

